

Špecifické vývinové poruchy učenia

Prevažná väčšina detí na základných školách sa bežne používanými metódami naučí správne čítať a písať a tým dostane základ, na ktorom buduje svoje vzdelávanie a životné uplatnenie.

Okrem tejto veľkej skupiny máme v školách určité percento detí, ktoré v dôsledku drobného poškodenia niektorej mozgovej oblasti, prípadne jej nerovnomerného či nedostatočného vývinu, má mimoriadne problémy so zvládaním techniky čítania, prípadne písania. Zaujímavosťou je, že takéto deti majú zväčša priemernú, často nadpriemernú inteligenciu.

Tieto jednotlivé poruchy zaraďujeme k tzv. vývinovým poruchám učenia. Vývinovým z toho dôvodu, že ide o poruchy, ktoré sa prejavujú až na určitom stupni vývinu (napr. vstupom do školy). Takéto poruchy učenia môžu život dieťaťa veľmi negatívne ovplyvniť na dlhú dobu, prípadne úplne znemožniť jeho plynulé vzdelávanie.

Špecifické vývinové poruchy učenia rozdeľujeme na tri základné skupiny:

- porucha čítania – dyslexia
- porucha písania – dysgrafia, dysortografia
- porucha počítania – dyskalkúlia
- Vývinová porucha čítania

Dyslexia

Je to neschopnosť naučiť sa čítať aj napriek tomu, že dieťa absolvuje bežnú výuku a má primeranú inteligenciu. Dyslexia je podmienená poruchami v základných poznávacích schopnostiach, objavuje sa väčšinou už od začiatku školskej dochádzky a vytvára veľký rozdiel medzi schopnosťou čítať a intelektovými schopnosťami.

Dyslexia zasahuje celú osobnosť dieťaťa, nejde o izolovanú poruchu. Dyslektik má často poruchy menejcnosti a narušené sebavedomie. Vytvára sa u neho nechuť k čítaniu, často aj s tým súvisiacemu vzdelávaniu ako takému. Rodičia, ktorí veľakrát nechápu problém dieťaťa ho preťažujú, trestajú, či obviňujú z lenivosti a porovnávajú so súrodencami či spolužiakmi.

Dyslexia sa prejavuje tým, že dieťa nie je schopné sa naučiť spájať jednotlivé písmená do slabík a tie do slov. Často si zamieňa podobné písmená (b-d, a-o, u-v, a pod.), pridáva písmená či slabiky na koniec slova, slabiky prehadzuje, nesprávne číta a pod. Jedným z ďalších charakteristických znakov je to, že dieťa nedokáže vôbec, prípadne dokáže len málo porozumieť prečítanému textu, nevie ho primerane reprodukovať.

Cieľom nápravy dyslexie je dosiahnutie sociálne únosnej úrovne čítania, aby žiak bol schopný sa samostatne vzdelávať a následne vyjadrovať svoje myšlienky. Základným predpokladom nápravy je komplexné odborné vyšetrenie (lekárske, psychologické, špeciálno-pedagogické, prípadne neurologické).

Odborník či odborníci stanovujú stupeň dyslexie a na základe toho vhodnú terapiu. Na nej sa zúčastňuje predovšetkým pedagóg a rodič, v spolupráci so školským špeciálnym pedagógom a psychológom.

Vývinové poruchy písania – Dysgrafia a dysortografia

Ide o ďalšiu skupinu pomerne rozšírených špecifických vývinových porúch učenia. Dysgrafia je poruchou písania, grafomotorického prejavu, neschopnosť správne napodobniť tvary písmen, vynechávanie, resp. pridávanie ich častí či vynakladanie značného úsilia na písanie.

Dysgrafické dieťa si často pri písaní zamieňa tvarovo podobné písmená (napr. o-a, b-l a pod.), zvukovo podobné písmená (t-v, g-k a pod.). Písmená alebo slabiky v slovách prehadzuje, pridáva, alebo zabúda napísať, nedodržiava bodky, dĺžne, čiarky, prípadne ich umiestňuje na nesprávnom mieste, často nerozlišuje mäkké-tvrde a krátke-dlhé slabiky.

Prejavuje sa už vstupom do školy, sťaženým osvojovaním si písmen, nečitateľnosťou písma u dieťaťa a pod. Náprava dysgrafie je veľmi problematická a dlhotrvajúca, no pri veľkom úsilí zo strany rodičov, dieťaťa a pedagógov prichádza často k až nečakanému zlepšeniu.

Dysortografia je porucha pravopisu, prejavujúca sa neschopnosťou dieťaťa uplatňovať naučené gramatické pravidlá. Dieťa trpiace dysortografiou je typické tým, že často vynikajúco ovláda gramatické pravidlá (poučky, vybrané slová a pod.), no pri písaní diktátov či iných textov ich nedokáže okamžite uplatniť.

Diktát takéhoto dieťaťa je typický mnohými chybami typu nesprávne určené y-i, ý-í. Náprava je podobne ako u dysgrafie postupná a dlhotrvajúca pod vedením skúseného odborníka. Nadmerné písanie diktátov či rôznych gramatických cvičení má len veľmi slabý efekt a dieťa neprimerane zaťažuje.

Vývinová porucha počítania – Dyskalkúlia

Porucha schopnosti operovať s číselnými symbolmi a s číselným radom. Dyskalkúlia sa často spája s narušenou priestorovou pravo-ľavou orientáciou. Dieťa trpiace dyskalkúliou si nedokáže predstaviť a pochopiť číselný rad, má problémy s prechodom cez desiatku, zamieňa si podobné čísla či poradie číslic. Prejavuje sa neschopnosťou (dieťaťa) čítať matematické symboly, čísla, vykonávať matematické operácie, riešiť geometrické problémy.

Zamieňajú si číslice (napr. 6 a 9) a čísla (napr. 3006 s 3060) a.p. Odstraňuje sa veľmi ťažko. Na uľahčenie vzdelávania takýchto detí je vhodné používať špeciálne metódy, predtlačenu číselnú os, neskôr kalkulačku či iné pomôcky, ktoré zjednodušia celé vzdelávanie dieťaťa.

Vyskytuje sa vo väčšej miere u dievčat. Výskumom dyskalkúlie sa dlhé roky zaoberal prof. Ladislav Košč (Psychológia matematických schopností), ktorý štandardizoval a pripravil vhodné diagnostické materiály.

Dyspraxia – nemotornosť

Je znížená schopnosť vykonávať bežné telesné úkony. Správnejšie označenie pre dyspraxiu je „špecifická vývojová porucha motorickej funkcie“. Ide o poruchu, ktorej hlavným rysom je vážne postihnutie vývojovej pohybovej koordinácie, ktorú nie je možné vysvetliť celkovou retardáciou intelektu ani špecifickou vrodenu alebo získanou nervovou poruchou. Motorická neobratnosť je obvykle spojená s určitým stupňom poškodenia výkonu pri vizuálne priestorových kognitívnych úlohách.

Pohybová koordinácia dieťaťa pri jemných alebo hrubých motorických úkonoch by mala byť podstatne viditeľná, významná, čo sa týka zníženia stupňa úrovne oproti zrelému dieťaťu. To sa najlepšie určí pomocou individuálneho aplikovaného štandardizovaného testu pre jemnú či hrubú motorickú koordináciu. Problém s koordináciou by mal byť prítomný od ranného vývoja (to znamená, že by nemali byť získané) a nemali by byť dôsledkom priameho pôsobenia akýchkoľvek defektov zraku alebo sluchu. Špecifická porucha motorických funkcií zahŕňa: syndróm nešikovného dieťaťa, vývojovú poruchu koordinácie i vývojovú dyspraxiu.

Dysmúzia – porucha hudobných schopností

Dysmúzia je neschopnosť osvojenia si hudobných znalostí. Je to špecifická porucha hudobných schopností, pri ktorej ide o narušenú schopnosť vnímania a reprodukcie hudby a rytmu.

M. Novotná a M. Kremličková (1997, in: Michalová, 2004) dysmúziu delia na:

- *expresívnu* – ktorá neumožňuje dieťaťu reprodukovať ani veľmi známy hudobný motív, ktorý dokáže bežne identifikovať, rozpoznávať, rovnako dokáže aj poznať falošný spev tak u iných osôb, ako aj u seba
- *totálnu (centrálnu)* – pri ktorej ide o celkovú stratu hudobných schopností, takýto jedinec hudbu nechápe, neidentifikuje a nepamätá si ju

Dyspinxia – porucha kreslenia

Dyspinxia je špecifická porucha kreslenia, pre ktorú je charakteristická nízka úroveň kresby, ide o celkovú neschopnosť zobraziť určité predmety a javy adekvátne v závislosti od veku;. Prejavuje sa ako veľmi nízka úroveň kresby. Dieťa nie je schopné svoje predstavy znázorniť kresbou, má ťažkosti pri používaní kresliacich nástrojov.